

Atasoy Müftüoğlu İle Röportaj

Mehmet Ali BAŞARAN, 3 Ekim 2020

<https://mehmetalibasaran.wordpress.com/2020/10/03/atasoy-muftuoglu-ile-roportaj/>

Genç arkadaşların hazırladığı, Atasoy Müftüoğlu Kitaplığı adlı internet sitesinde gezinirken geçmiş günlere gittim, üniversite yıllarına, Atasoy Müftüoğlu'nun Eskişehir'deki yazıhanesine.

Her defasında bize birer simit ve çay ikram eder, kitapların dünyasından yola çıkarak kıymetli mi kıymetli bir muhabbete yelken açar, sorularımızı, sorunlarımızı dinler, geniş bilgi birikimi ve tecrübesi ışığında yolumuzu aydınlatır, vedalaşmadan önce muhakkak, masanın üzerinde bekleşen “farklı” kitaplardan birer tane hediye ederdi.

Atasoy Müftüoğlu yazıhanesini kapatmışsa da kapısını kapatmış değil. Gençlerle okumalar yapmaya; kitaplarını, yazdıklarını, yaşadıklarını paylaşmaya, gençlerle yoldaşığa devam ediyor.

O günler aklıma gelince kendisine telefon açtım, hal hatırdan sonra, mektup yoluyla bir röportaj talep ettim. Sağolsun, ciddi sağlık sorunlarıyla boğuşurken dahi talebimi geri çevirmedi ve ilk fırsatta daktilosunun başına geçti. Kendisine sağlık, sıhhat, afiyet diliyor, teşekkür ediyorum. Röportajın bana ve size ulaşmasında katkısı olan İsmail Kaplan ve Nusret Özendi'ye de teşekkür ederim.

Bu röportajın, Atasoy Müftüoğlu ve burada adını andığı yazar, düşünür ve entelektüellerle tanışacaklara yeni ufuklar açmasını temenni ederim. Bunu, kapanışta adet yerini bulsun diye ilave ediyor değilim. Şahsen şu hayatta “bir işler karıştırıyorsam” bunda tek başına Edward Said'in Entelektüel kitabının payının büyük olduğunu mesela, belirtmek ister, buradan kendisine selam ederim!

“Gerçek Özgürlükler İslami Bilincin Özgürleştirilmesiyle Kazanılır”

1. İnsan yaşadıkça, yaş aldıkça hayallerinin yanında hayal kırıklıkları da biriktiriyor.

Siz biriktirmeyi sevmez, biriktirmezsiniz fakat ben merak ediyorum: Başlıca hayaliniz ve hayal kırıklığınız nedir şu dünyada?

Aklı edilgen kılan, düşüncesiz duygusallıkları tayin edici kılan bir geleneğin mensuplarıyız. Bizi çoğaltması, zenginleştirilmesi, büyük ufuklara yönlendirmesi gerekirken; bizi kısıtlayan engelleyen baskılayan ve ufkumuzu kapatan bu gelenek, bugün, maalesef, yapısal bir meşruiyete sahiptir. Bu geleneğin içerisinde doğup büyüyen kuşaklar, sözünü ettiğim düşüncesiz duygusallıklar nedeniyle her zaman gerçek dünyadan bağımsız büyük romantizmler içerisinde yaşadılar. Bizim de ilk gençlik yıllarımızda büyük ideallerimiz vardı ancak, büyük fikirlerimiz yoktu.

Bendeniz, 1970 yılında “Büyük doğunun dirilişçi çocuklarıyız” diye bir cümle yazdım. Bu cümle de, ölçsüz bir romantizmin yansımasıydı. Maruz kaldığımız romantizmler sebebiyle

içerisinde yaşadığımız zamanın/tarihin/dünyanın/ hayatın imkanlarını/dinamiklerini bir bütünlük içerisinde doğru göremedik, doğru okuyamadık. Yetersizliklerimiz, ufuksuzluklarımız, benciliklerimiz, kabileciklerimiz yüzünden sahip olduğumuz büyük içtenliklere rağmen, zamana yenik düştük. Düşünmeyen/akletmeyen toplumlar ve kültürler için, hiçbir zaman gelecek olmayacağını hatırlayamadık. Siyasal alanda, kültürel alanda, dini alanda, her alanda, tek adam kültürünü yücelten yanlış ve çarpık bir bilinç yüzünden insanlık çapında açık olması gereken ufkumuzu tek adamların yorumlarıyla kapattık. Tek adam kültürünün, düşünme yeteneği olmayan toplumlarda belirleyici olduğunu öğrenemedik.

Kamusal müdahalede bulunma birikimi, yeteneği ve cesaretine sahip düşünürlere, evrensel zihinlere sahip olmadığımız için her dönemde büyük savrulmalar ve sürüklenmeler yaşadık. Politik kazançlar ve iktidar tutkuları/çıkarları adına, entelektüel niteliklerin ve bilincin derin kaybı karşısında sessiz kaldık. **Eleştirel analizlere/sorgulamalara yabancı bir düşünce ikliminde yaşadığımız için zamanın sorumlu ve eleştirel tanıkları olmadık.** Böyle bir iklimde, sağ-muhafazakar popülizm etkili bir politik güç haline geldi. Daha önce İslamcılık İddiasında bulunan kuşaklar/kadrolar, sağ-muhafazakâr popülizmi sahiplenerek içselleştirdiler. Özetle varoluşsal/hayati/somut sorunlarla ilgili tepki verme yeteneğimizi kaybettik ve uyumculuğu seçtik.

2. Hayatınızın herhangi bir döneminde kendinizi yalnız bırakılmış hissettiniz mi?

Çeşitli vesilelerle açıkladım, bendeniz bir profesyonel değilim. Namım yürüsün diye yola çıkmadım. Kendi ismimi öne çıkarmak gibi bir kaygım/çabam olmadı. Kendimi aziz İslam ailesinin, bütün renklerinin/unsurlarının sorunları ile ilgili, sorumluluklar üstlenen bir parçası gibi gördüm, görüyorum. Hiç kimseye, hiçbir zaman bana tabi olun, beni takip edin, beni okuyun vb. demedim. **Hayatım boyunca genç kuşakları hep uyardım. Tek akla, tek yoruma, tek boyuta, tek ufka asla kapanmayın, bize gelmeyin, kendinize gelin dedim.** Ancak, sorunuz vesilesiyle söylemek zorundayım, hayatım boyunca, profesyonellerin dışlayıcı ve kibirli kayıtsızlıklarına maruz kaldım. Ancak, bizim kişisel yalnızlıklarımızı gündeme getirmek yerine, aziz İslam'ın modern zamanlar boyunca karşı karşıya bulunduğu yalnızlığı konuşmamız çok daha anlamlı olacaktır.

İslam ve Müslümanlar yüzyıllardır ideolojik ve ırkçı bir tacizle, sömürgeci bir tacizle karşı karşıya buldukları halde, bu tacizler karşısında bir kendilik iradesi oluşturamıyor, bu tacizler karşısında alçaltıcı bir teslimiyetçilik sergiliyor. Tahakküm üreten, ideolojik/seküler kültürlerle/saldırılarla hesaplaşamıyoruz. Emperyalist iktidar ve tahakküm sisteminin oluşturduğu sömürgeci hafızayı, kendi hafızamızı gibi sahipleniyor sömürgeci yalanları, kendi gerçeklerimizmiş gibi içselleştiriyoruz. Emperyalist iktidar ve tahakküm sisteminin, Müslüman toplulukları, İslami gerçekliğin, İslami modelin/düzenin yeniden tarihe dönemeyeceğine, bunun imkânsız olduğuna ikna etmiş olmaları, büyük/derin ve sorgulanma-

mış bir yalnızlığın ifadesidir. Bugünün dünyasında İslam ontolojik ve epistemolojik anlamda özgür değildir, bağımsız değildir, meşruiyet ve otorite sahibi değildir.

Günümüz dünyasında İslam, yalnızca folklorik/kültürel/sembolik özgürlüklere, kısmi/biçimsel özgürlüklere, meşruiyetlere sahiptir. Bundan daha büyük yalnızlık olabilir mi? Toplumlarımızda hamaset dili/söylemi/siyasetinin belirleyici hale gelmiş olması sebebiyle, tarihsel gerçekler hiç konuşulmuyor. Kendi hayatımızın varoluşumuzun, tercihlerimizin bizi ötekileştiren/aşağılayan/yalnızlaştıran irade tarafından tanımlanıyor oluşu, hiç birimizi kapsamlı/yoğun/içtenlikli hesaplaşmalara sevk etmiyor. **Aziz İslam'ın tarihin öznesi değil, bir araştırma konusu haline gelmiş olması, İslam'ın kendisi olma, kendisi kalma hakkının tanınmıyor oluşu, yine hiçbir entelektüel hesaplaşma konusu yapılamıyor.**

3. Kuşaklar gelip geçerken siz hep genç kalmayı başarıyorsunuz. Gençlere olan inancı her daim muhafaza etmek, diri tutmak genç kalmaktan daha zor olsa gerek. Bunu nasıl başarıyorsunuz?

Bizim kuşaklar yapısal bağımlılıklarla, radikal bağımlılıklarla malûl buldukları için, hiçbir zaman bağımsız İslami bilincin, bilgi'nin, dünya görüşünün ifadesi olamadılar. Kendi bilincimize sahip olmadığımız için, bugün, kendi yolumuzda yürüyemiyoruz. Nerede duracağımızı, nerede konumlanacağımızı, neyi konuşacağımızı, neyi konuşmayacağımızı, resmi dil/söylem/siyaset, resmi gündem, resmi kutsallar belirliyor. Büyük İslam ailesi küçük/bayağı bencillikler sebebiyle paramparça. Kendi zaman/tarih ufukumuz içerisinde yeni bir bilinci ancak genç kuşaklarla kurabiliriz.

Yerli-milli bir çerçeve içerisine hapsedilen, popülist-politik milliyetçi-sağcı kültür, İslami bütünlüğün içini bütünüyle boşaltmış bulunuyor. Bugün bütün İslami sözcükler/kavramlar, iktidar ihtirasları adına, bayağı propaganda sözcükleri ve kavramları olarak, sorumsuzca istismar ediliyor. Hamaset yoluyla var olmakla, bilinçli olarak var olmak birbirinden çok farklı şeylerdir. Hamaset, içi boşaltılmış varoluşlar üretir. Genç olmak, bilinçli sorumluluklar almak, bilincin sorumluluğunu üstlenmekle başlar. Farkındalık, genç olmakla yakından ilgilidir. Gençliğin, bilincin ve farkındalığın ifadesi olabilmek için her türlü konformizm karşısında hep teyakkuz durumda olmak zorunludur

Milliyetçi/mukaddesatçı/gelenekçi/görenekçi/muhafazakâr/sağcı konformizme maruz kalan toplumlar/kültürler Türkiye örneğinde de görülebileceği üzere evrensel bir zihin/düşünür/filozof/bilge yetiştirememişlerdir. Büyük sayılara hitap eden, büyük niteliklerden habersiz, cemaatler/tarikatlar/partiler bunların kurduğu eğitim kurumları, imam hatip okulları, ilahiyat fakülteleri vb., otorite ve meşruiyeti, toplumun bütün kesimleri tarafından kabul edilebilecek tek bir kamusal düşünür yetiştirmeyi başaramamıştır. **Genç kalmak için her şeyden önce konformizmle mücadele etmek, her türlü riski göze alarak eleştirel bir duruşu gerçekleştirmek gerekir.**

4. Bir okur olarak sizi neler heyecanlandırır?

Müslüman halkların bilincinin, kolonyalistler tarafından sömürgeleştirildiği tarihten bu yana, tarihsel gerçekliğin farkında değiliz. Bilincimiz sömürgeleştirildiği için toplumlarımıza, kapitalist/seküler/liberal gerçeklik dayatıldı. Bugün Müslümanlar olarak kendi gerçekliğimizin nasıl tasarruf ve tahayyül edileceğini, kendi gerçekliğimizi nasıl inşa edebileceğimizi bilmiyoruz.

Ne kadar Müslüman olabileceğimize, İslam'ı hangi alanda, ne zaman ve ne kadar fiilen tecrübe edebileceğimize, hangi bağlamda tecrübe edebileceğimize biz karar vermiyoruz. Böyle bir karar iradesine sahip bulunmuyoruz. İslam toplumları, modern–seküler gerçeklik yoluyla taşralaştırıldığı için, halen modern tarihin hangi projeler doğrultusunda oluşturulduğunu bilmiyor.

Bendenizin çabaları eleştirel düşüncenin sorumluluğunu alarak, sadece bu noktada kalmaksızın, eleştiri ile sınırlı kalmaksızın, alternatif üretebilecek çalışmalar/çözümlemeler yapabilmek için bütünlüklü/kapsamlı/kuşatıcı bir tarih felsefesi perspektifine sahip olma çabalarıdır. Seküler bilginin hepimizi araçsallaştıran iktidarı karşısında, yoğun ve sistematik bir mücadele, entelektüel bir mücadele de kuşkusuz çok heyecan vericidir.

5. Okuma ve yazmayla ilgili ritüelleriniz, olmazsa olmazlarınız var mı?

Hayatım boyunca okuma ve yazma konusunda dilediğim gibi kullanabileceğim vakitlerim olmadı. Çünkü neredeyse bütün gün, daha çok gençlerle sohbetlerle geçti. On yıldan bu yana kendime ait bir odam var. Orada özellikle sabah namazından sonra ve sabah saatlerinde okumaya ve yazmaya çalışıyorum.

Okuma konusunda çok seçici bir dikkate sahip olduğumu söyleyebilirim. Yayın dünyasını çok yakından takip etmeye çalışıyorum. Kitaplar için her türlü fedakarlığa katlanırım. Yeni çıkan bir kitabı herkesten önce okumak için çok çaba harcarım. Şimdi bu konuda kendilerini kıskançlıkla takip ettiğim, benden önce yeni kitapları okuyan genç arkadaşlarım var. Onlardan bu konuda bilgi almak beni çok heyecanlandırır. **Okuma ve yazma çabalarımız, kendi çağına nüfuz eden, kendi çağını etkileyen bir bilince sahip olmak için yürütülmelidir diye düşünüyorum.**

6. Atasoy Müftüoğlu nasıl romanlar, şiirler okur? Türkiye ve Dünya edebiyatından kimleri beğenir?

Bizler, burada yıllardır sürdürdüğümüz kitap çalışmaları bağlamında, ırkçı/ideolojik/mezhepçi saplantıları olmayan bütün şairleri/düşünürleri/filozofları/ edebiyatçıları eleştirel bir dikkatle okumaya devam ediyoruz. İçerisinde bulunduğumuz günlerde Pablo Neruda'nın Evrensel Şarkı'sını (Can Yayınları) okuyorum. Çantamda ve masamın üzerinde her zaman Nizar Kabbani'nin, Mahmud Derviş'in bir kitabı bulunur.

Eylül Ekim aylarında okuyacağımız kitaplar arasında, Düşmanlık Politikaları ve Popülizmin Küresel Yükselişi (İletişim Yayınları), Ahlaki Körlük (Ayrıntı Yayınları), Tarih Yazımı (DoğuBatı Yayınları) var.

Bir dönem güney Amerikalı bütün romancıları, Rus klasiklerini okumuştum. Son yıllarda daha çok tarih felsefesi metinleri okumaya çalışıyorum. **İçerisinde yaşadığımız zamanın/dünyanın/tarihin/toplumun entelektüel iklimine bağımsız/ özgün İslami katkılarda, eleştirel katkılarda bulunabilecek çapta evrensel düşünürler yetiştiremediğimiz maalesef üzücü bir gerçek.** Kendi yerli–milli dünyamız dışında kalan hiçbir kültürü etkileyemeyen bir dil ve içerik kullanıyoruz. Bu tür bir dil ve içerikle tarihin dikkati çekilemez.

7. Size göre bir aydının-entelektüelin kuşanması gerekli en bariz vasıflar nelerdir?

Aydın–entelektüel bütün dünyanın nabzını tutan, tutmaya çalışan bütün ufuklardan bakan, bütün ufukları görmeye çalışan, bütünün/bütünlüğün ifadesi olan, kendisini milliyetçi/mezhepçi sınırlara hapsedmeyen, eleştirel sorgulamalar/ hesaplaşmalar yapabilen, bütün düşünce iklimlerine nüfuz eden, düşüncenin sınırlandırılmasını kabul etmeyen, her şartta gerçeğin, hakikatin ifadesi olan, tarihe sorumlu bir biçimde tanıklık eden, kendisini tek ufka/tek yoruma/tek ülkeye/tek kültüre hapsedmeyen adamdır. **Entelektüel konusunda Edward Said’in Entelektüel’ini ve Oryantalizm’ini behemahal okumak gerekir.** Modern entelektüel tarihin en önemli olaylarından başlıcası Oryantalizm kitabıdır ve ne yazık ki Oryantalizm’in İslami muadili şüana kadar yazılabilmiş değildir.

8. Dünya çapında aydın-entelektüel kişiliğiyle dikkatinizi çeken, bize, tanış olmamızı tavsiye edeceğiniz isimleri merak ediyorum.

Bendeniz 1980’li yıllarda merhum **Kelim Sıddiki** merhum **Roger Garaudy**, merhum **İsmail Raci Faruki**’yle uluslararası konferanslara katıldım, seyahatler yaptım. Kelim Sıddiki’yle devrimci İslami bir dilin ve bilincin hayata geçirilmesi konusunda uluslararası konferanslar düzenledim. O yıllarda **Ziyaüddin Serdar, S. Perviz Manzur, Münevver Ahmet Enis, Seyyid Hüseyin Nas, Asaf Hüseyin, Hamit Algar, Ekber S. Ahmed, Aliya İzzetbegoviç** gibi değerli entelektüellerin, evrensel bilincin inşa’sı konusunda ciddi katkıları olabilecekleri mülahazasıyla okunmaları gerektiğini öğütledik.

Bu isimler arasında **Mehmet Akif Ersoy** ve **Muhammed İkbâl, Nakib El Attas** ve **Malik Bin Nebi** de vardı. İslami düşünce/kültür/edebiyat/ilahiyat hayatının entelektüel haçlı seferleri karşısında bugün büyük bir bozgun yaşadığını, bu bozgun sebebi ile de pek çok entelektüelin modern/seküler/demokratik yorumlara meşruiyet kazandırmaya çalıştığını görmek gerekiyor. **Günümüzde, halen devam etmekte olan, entelektüel haçlı seferlerinden yara almadan, sağ kurtulan “Salman Sayyid” gibi birkaç istisnai isim var.**

9. Gençlere “**muhakkak gezin-görün**” diyeceğiniz beş ülke, beş şehir hangisi, neresi olur?

İmkânı olanlar önce İspanya’yı ve özellikle Endülüs Medeniyetinin şehirlerini görmeliler. Mağrip ülkeleri ve şehirleri, Mısır ve Kahire, İran ve Isfahan, Hindistan –Delhi, Saray Bosna, Japonya, İtalya–Sicilya önerilebilir.

Bu söyleşiyi, son günlerde karşılaştığım, entelektüel haçlı seferleri karşısında bozguna uğrayan Müslüman entelektüellerin söylemeye cesaret edemeyecekleri Mikhail Bulgakov ait bir aforizma ile bitirmek istiyorum: “**Şeytan, insanlık karşıtı bir modernizm biçiminde, dünyaya yön veriyor.**”